

ΤΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΕΛΙΣ

[Ἀφιερῶται τῷ ἀγαπητῷ μοι
Δημητρίῳ Κ. Βαρδουνιώτῃ]

Ο φίλος μου εἶχεν ἀληθῶς ὡσαύταν καρδίαν, ἀλλ' ἦτο ἀλλότροπος καὶ περιέργος χαρακτήρ. Περιέπιπτε συνήθως εἰς ὑπερβολάς, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐννοῇ. Σήμερον αἰφνίς ἦτο κοσμοπολίτης παθαινόμενος καὶ πονῶν διὰ τὰς γενικὰς τύχας τῆς ἀνθρωπότητος· τὴν ἄλλην ἡμέραν θὰ τὸν ἔβλεπες μισάνθρωπον, σκαῖόν, ἀδιάφορον. Ὅ,τι τὸν συνεκίνηει χθὲς τῷ ἐνέπνεεν ἀηδίαν τὴν ἐπαύριον. Ἐξηρτᾶτο ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῆς ἡμέρας.

Ἄλλ' εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἀλληλοδιαδόχους ψυχικὰς μεταβολὰς ἦτο εἰλικρινὴς πάντοτε. Ἔλεγεν ὅ,τι ἡσθάνετο ἄνευ ὑπεροβολῆς. Καὶ μολονότι αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις ἐπηρέαζον ἀδιαλείπτως καὶ τὰς διαθέσεις καὶ τὰς ἰδέας του, μία δὲ μόνη τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἐντύπωσις ἤρκει νὰ τοῦ κλονίσῃ τὰς πρὸ μιᾶς ὥρας πεποιθήσεις, ἐν τούτοις κατὰ βάθος ἔκρυπτε σπάνιον θησαυρὸν αἰσθημάτων.

Πρωίαν τινὰ φθινοπωρινὴν τὸν συνήντησα παρὰ τὸ σύνηθες καθ' ὁδόν. Ἐπὶ τῆς συμπαθοῦς του νεανικῆς φυσιογνωμίας διεχέετο προφανὴς ὠχρότης ὡσεὶ διήλθε τὴν νύκτα ἄγρυπνος ἢ ἀσθενῶν. Εἰς τὸ βλέμμα του, εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ βάδισμά του εἶχε τὸ ἐξηγριωμένον καὶ ἀλλόκοτον. Εἰ καὶ ἐγνώριζον τὸ μεταβλητὸν τοῦ χαρακτῆρός του, οὐχ ἥττον ἡ θέα του μὲ ἀνησύχησε, διότι πρὸ δύο ἡμερῶν μόλις τὸν εἶχον ἀφήσει φαιδρὸν, εὐθυμον, φιλοπαίγμονα, ζωηρόν, ῥοδωκόκκινον.

— Αἰ! Τάκη, ὦρα καλὴ! Γιὰ ποῦ τῷθαλες πρωτὶ—πρωτὶ;

Ἔστρεψεν ἀδιαφόρως τὴν κεφαλὴν, χωρὶς νάνακόψῃ τὸ βῆμα, μ' ἐχαιρέτισε δι' ἀμφιβόλου νεύματος καὶ ἐξηκολούθησε τὸν ὁρὸν του σκυθρωπὸς καὶ ἄφωνος.

— Στάσου, ἀδελφέ, νὰ σὲ ἰδῶ! Τί ἔχεις; Σὰν συννεφιασμένον σὲ βλέπω σήμερα· ἔχεις τίποτε; Μήπως εἶσαι κακοδιάθετος;

— Οὐφ! ἄφησέ με 'ς τὸ θεό σου, δὲν ἔχω τίποτε... εἶμαι πολὺ καλὰ...

Καὶ διαγκωνίζων με διὰ βιαίας χειρονομίας προσεπάθει νὰ διο-
λισθήσῃ τῶν χειρῶν μου.

Ἀλλὰ τὸ τίποτε ἐκεῖνο ἐλέγχθη μετὰ τοιούτου τόνου, ὥστε ἐμάν-
τευσα ἀσφαλῶς, ὅτι ἐκλυδωνίζετο ὑπὸ σφοδρᾶς ψυχικῆς τοικυμίας.

— Καϋμένε Τάκη, αἰωνίως εἶσαι ὑπερβολικός. Τί διάβολο
ἐπαθες πάλιν σήμερον. Ἦς μου τοῦλάχιστον ἀδελφέ, τί ἔχεις;
Ξεύρεις πῶς δὲν μοῦ εἶσαι ἀδιάφορος...

Ἐκάρφωσεν ἐπ' ἐμοῦ τὸ διαυγές καὶ διαπεραστικὸν βλέμμα του
πλήρες οὐςπιστίας, διέστειλεν εἰς πικρὸν μειδίαμα τὰ μικρά του
εὐγραμμα χεῖλη, ἀνεκίνησεν εἰς εἴρωνα ἔκφρασιν τὴν ὡραίαν
καλλίκομον κεφαλὴν καὶ ἐσιώπησε.

— Ἐλα 'δῶ, ποῦ φεύγεις;

— Ἀφησέ με νὰ ζῆς ἔχω ὀλίγην δουλειά... κάπου θὰ ὑπάγω...

— "Οχι, ὄχι" ἂν δὲν μοῦ εἶπῃς τί ἔχεις, δὲν σέ ἀφίνω, ἐτε-
λείωσε! Ὁάθλω μαζὶ σου. Ἄν 'μπορῇς διωξέ με.

Καὶ ἀναστραφείς παρήλλαξα τὸ βῆμα πρὸς τὸ ἰδικόν του βα-
δίζων παραπλευρῶς καὶ ἐχόμενος αὐτοῦ στερεῶς ἀπὸ τοῦ βραχίονος.

Πράγματι ὁ Τάκης ἐφαίνετο πιεζόμενος ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλης
ὀδύνης. Ἀνέπνεεν ὡσεὶ ἀσθμαίνων, καὶ τὸ στῆθος του ἀνεπάλλετο
ἐξογκούμενον. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ὑγροί, ὡς νὰ εἶχον κλαύσει,
ὡς νὰ ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ ἐκραγῶσιν εἰς δάκρυα. Ἐβαινεν ἀρρυθμῶς,
κροτῶν τὴν ῥάβδον του ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ὅτε μὲν νεύων χα-
μαί, ὅτε δ' ἀνεγείρων τὴν κεφαλὴν μεθ' ὑποκώφου γογγυσμοῦ.
ἀπὸ βαθέων ἀναδιδομένου-σπλάγγων.

Ἐνόμισα ὅτι ἔπρεπε νὰ φαιδρύνω τὴν σκυθρωπὴν ἐκείνην σκη-
νὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ του φαντασίᾳ.

— Σὲ βαιβιαῶ. Τάκη, τῷ εἶπον, μὲ κάμνεις νὰ γελῶ. Ἐλαβες
μίαν τοιαύτην τραγικὴν ἔκφρασιν ὅαν νὰ πρόκηται νὰ παίξῃς
τὸν Ἀμλέτον ἀπὸ σκηνῆς. Ἔτσι εἶσαι σὺ πάντοτε. Ἡ θὰ γελᾷς
ἢ θὰ ἔχῃς ὄψιν σουδαρίου. Μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει.

Ἐπὶ τέλους, εἴτε διότι ἐστενοχωρήθη ἐκ τῆς ἐπιμονῆς μου, εἴ-
τε διότι καὶ αὐτὸς ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνοίξῃ διέξοδον εἰς
τὴν ἐκχειλίζουσαν ψυχικὴν του ἀγωνίαν:

— Τί θέλεις νάχω, ἀδελφέ! ἀνεκραύγασε μετὰ φωνῆς πνιγο-
μένης εἰς λυγμοὺς παραπόνου καὶ ἀγανακτήσεως. Τάχω μὲ τοὺς
ἀνθρώπους, μὲ τὴν κοινωνίαν, μὲ τὸν κόσμον, μὲ τὸν Θεόν, μὲ τὸν
ἐαυτόν μου ἀκόμα... νὰ τί ἔχω....

— Σὲ καλὸ σου, Τάκη, σήμερα. Δὲν σ' ἐννοῶ διόλου.

— Μήτε θὰ μ' ἐννοήσῃς! Αὐτὸ μόνον νὰ μάθῃς, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀνεξαίρετως σήμερα, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη ποῦ σοῦ σφίγγουν τὸ χέρι καὶ σοῦ κάμνουν τὸν φίλον καὶ τὸν ἀφωσιωμένον, ὅλοι, ὅλοι εἶνε ψεῦσται, θηρία, ἐρπετά. Τοὺς ἀγαπᾶς, τοὺς εὐεργετεῖς, πιστεύεις εἰς τὰ ὠραῖά των λόγια, συγκινεῖσαι μὲ τὰ τρυφερά των δῆθεν αἰσθήματα, καὶ ἅμα τοὺς δοκιμάσῃς 'λίγο' στὰ πράγματα, τοὺς εὐρίσκεις ὅλους μικροὺς, ἐλεεινοὺς, γελοίους! Οὔτε φιλία ὑπάρχει σήμερα, οὔτε εὐγνωμοσύνη, οὔτε συνειδήσις, οὔτε τίποτε. Συνειδήσις· κολοκύθια! "Ὅλα εἶνε ἐπιφάνεια. Εἰς τὸ βάθος ἐγωϊσμός καὶ ἀναισθησία!...

* *

Καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν, καθ' ἣν ἀνέπνευσε δις ἢ τρίς μετὰ κόπου, καταφαίνοντος ἐνδόμυχον ἠθικὴν ἀγωνίαν:

— 'Ακοῦς ἐκεῖ! ἐξηκολούθησεν. 'Ακοῦς! Νὰ εὐρεθῶ καὶ ἐγὼ χθὲς πρώτη φορὰ εἰς μίαν ἑκτακτον οἰκονομικὴν στενοχωρίαν, νὰ πρόκηται δι' ἐμέ ζήτημα φιλοτιμίας καὶ ὑπάρξεως. Ζήτημα ἄρτου, μ' ἐννοεῖς;...

Καὶ ἡ φωνὴ του ἐχρωματίσθη διὰ τόνου προδίδοντος σπαραγμὸν ψυχῆς.

— Τί λέγεις, Τάκη; πότε ὅλα αὐτά;

— Νὰ ἔχῃς ἓνα σπητονοικοκύρη ἀλιτῆριον, ἓνα θηρίον ἀνήμερον, ὁ ὅποιος νὰ θέλῃ νὰ σὲ πετάξῃ 'στὸ δρόμο ἐπειδὴ δὲν εὐκόλυνθης νὰ τρῷ προπληρώσῃς τὸ νοῖκι 'στὴ πρώτη τοῦ μηνός· νὰ ἔχῃς ἓνα ξενοδόχον βάνασον ὅστις σοῦ ξυνίζει τὰ μούτρα, διότι ἔτυχε χθὲς πρώτη φορὰ νὰ τοῦ ζητήσῃς πίστωσι διὰ τρεῖς-τέσσαρας ἡμέρας· καὶ εἰς τὴν ἀπελπισίαν σου νὰ καταφεύγῃς εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς ἀφωσιωμένους ἕως χθὲς φίλους σου· τοὺς ὁποίους ἠγάπησες, ἐπίστευες, εὐεργέτησας· τοὺς ἐδάνεισες τόσες φορές ἀπὸ τὸ ὑστέρημά σου, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς ἐνοχλήσῃς νὰ σοῦ ἐπιστρέψουν τὰ ὀφειλόμενα· νὰ τοὺς ἐξηγῇς τὴν τρομερὰν στενοχωρίαν σου, νὰ τοὺς παρακαλῇς μὲ τὰ δάκρυα νὰ σοῦ ἐπιστρέψουν τὰ χρήματά σου, ἀδελφέ, καταλαμβάνεις; τὰ χρήματά σου, μὲ τὰ ὅποια σὺ ἄλλοτε τοὺς ἔσωσες ἀπὸ παρομοίαν δύσκολον θέσιν καὶ αὐτοί, ὁ ἓνας κατόπιν τοῦ ἄλλου, νὰ σὲ ἀκούουν μὲ τόσῃν δυσκαρτέσει καὶ ψυχρότητι, καὶ νὰ μὴ ἐννοοῦν νὰ σὲ εὐκολύνουν μὲ τὰ ἰδικά σου τοὐλάχιστον χρήματα, τὰ ὅποια σοῦ κατακρατοῦν. Ἄ! αὐτὸ εἶνε ἀπελπισία! εἶνε φρίκη! Αὕτῃ ἡ χθεσινὴ δοκιμασία μοῦ ἔδωκε πολλὰ κοινωνικὰ μαθήματα....

— Μπορεῖ οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ εὐκολύνοντο....

— Δὲν τὸ ἡξεύρω, ἐμένα ὁμως μ' ἐπλήγωσε πρὸ πάντων καὶ μ' ἐφαρμάκωσε ὁ τρόπος των, ἡ ἀπάθειά των, ἡ ἀδιαφορία των, μὲ ἔννοεῖς;

— Εἰς αὐτὸ βέβαια ἔχεις δίκαιον. . . .

— Δίκαιον; Ἀκουσε! Πηγαίνω χθές εἰς ἐνὸς φίλου μου, τὸν ὁποῖον ἀγαποῦσα καλλίτερα ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου. Ἐπίστευα πῶς κανεὶς δὲν ἔχει τόσῳ τρυφερῇ καρδίᾳ ὅσ' αὐτόν. Ἡμποροῦσα νὰ γείνω θυσία, σοῦ ὀρκίζομαι. Πρὸ ἑξ μηνῶν μοῦ εἶχεν ἐμπιστευθῇ μίαν οἰκογενειακὴν του στενοχωρίαν καὶ μοῦ εἶπεν, ὅτι ἂν δὲν μπορέσῃ νὰ οἰκονομήσῃ πενήντα δραχμάς, ποῦ εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην, θὰ τοῦ ἤρχετο νὰ σκοτωθῇ. Ἐγὼ δὲν εἶχα χρήματα ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Χωρὶς νὰ τοῦ εἰπῶ τίποτε, πηγαίνω καὶ βάζω τὸ χρυσό μου τ' ὠρολόγι ἐνέχυρο, τοῦ οἰκονομῶ τῆς 50 δραχμαῖς καὶ τοῦ τῆς δίδω. Ἀπὸ τότε δὲν τὸν ἠνώχλησα ὥς εἶνε. Ἐλεγα, ὅτι ἴτως δὲν εὐκολύνεται νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψῃ. Χθὲς λοιπὸν τὸ πρῶτ' ἐπῆγα καὶ τὸν ἤῤα. Τοῦ ἐξηγῶ τὴν θέσιν μου, τὸν καθι-
κετεύω νὰ μοῦ οἰκονομήσῃ ὅ,τι ἡδύνατο ἀπέναντι τοῦ χρέους του, ἔστω καὶ δέκα δραχμάς, πέντε μόνον, ὅ,τι εἶχε, διὰ νὰ προλάβω τὰς ἐπείγουσας τοῦλάχιστον ἀνάγκας τῆς ἡμέρας. . . Ἀλλ' αὐτὸς μοῦ ἤῤε χιλίας προφάσεις, μοῦ εἶπε πῶς δὲν ἔχει λεπτό, καὶ μοῦ ὠρκίσθη μάλιστα πῶς ἐκινδύνευε ν' ἀφῆσῃ νησιτικὴ τὴν οἰκογένειά του τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Τί νὰ κάμω! Τὸν ἐπίστευσα. Φεύγω ἀπηλπισμένος καὶ ἀπ' ἐκεῖ. Τὸ ἀπομεσήμερον ἐνῶ ἐβάδιζα ἐκεῖ ἔξω πρὸς τοὺς Στύλους ὅσ' αὐτὸν τρελλός, διὰ νὰ πάρω λίγον ἀέρα, ἔξαφνα γυρίζω καὶ βλέπω τὸν φίλον μέσα ὥς ἐν' ἀμάξῃ μαζὶ με τὴν οἰκογένειάν του καὶ ἐπήγαγε ἐς τὸ Φάληρον νὰ διασκεδάσῃ! Καὶ δὲν εἶχε λεπτὸν! καὶ θὰ ἔμενε νησιτικός! . . .

— Ἀκουσε Τάκη! θέλεις νὰ σοῦ οἰκονομήσω ἐγὼ τὸ μικρὸν αὐτὸ ποσόν;

— Ὅχι, δὲν θέλω τίποτε! Ἀπὸ χθὲς ὠρκίσθημι ν' ἀλλάξω καθ' ὁλοκληρίαν. Θὰ γείνω ἀπάνθρωπος, ἐγωϊστὴς. Ὑπέγραψα με τὴν συνειδήσιν μου φοβερὸν συμβόλαιον ἀπὸ χθὲς. Θὰ μισήσω ὅλους, ὅλους ἀνεξαίρετως τοὺς ἀνθρώπους. . . Ἐως τώρα ἐξοῦτα διὰ τοὺς φίλους μου, διὰ τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸν κόσμον. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ζῶ μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν μου. Θὰ τακτοποιήσω τὰ οἰκονομικὰ μου εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ φθάσω ποτὲ πλέον νὰ κρούω κλειστάς καρδίας καὶ θύρας κλειστάς. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἔκλεισα ἀπὸ χθὲς τὴν ψυχὴν μου δι' ὅλον τὸν κόσμον! Θὰ γείνω μισάνθρωπος!

— Δὲν εἰξεύρω, ἂν τὰ πιστεύς ὅλα αὐτὰ ποῦ λέγεις, εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι ἡ ἑξαφίς σου αὐτὴ θὰ περάσῃ καὶ αὖριον θὰ ἀγαπᾷς τοὺς φίλους σου, τοὺς ἀνθρώπους, τὸν κόσμον, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐχθροὺς σου.

τὸν κόσμον τὸν ἀχάριστο! Τάχῃ τὰ λέγεις, ἀλλὰ κατὰ βάθος

— Δὲν τὰ πιστεύω; Καλὸ! Θὰ τὸ ἴδῃς! Σοῦ ὀρκίζομαι, ὅτι πὺν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ βλέπω ἄνθρωπον ν' ἀποθνήσκη τῆς πείνης δι' ἓνα κουμάτι ψωμί, σοῦ ὀρκίζομαι, ὅτι θὰ προτιμήσω νὰ τὸ πετάξω ἔς τοὺς σκύλους καλλίτερα, παρὰ νὰ τοῦ τὸ δώσω. Μὰ θὰ πεθάνῃ! "Ας ψοφήσῃ! τόσῳ τὸ καλλίτερον!

Ἡ ὁμιλία τοῦ Τάκη μὲ συνεχίνει καὶ μ' ἐβύθιζεν εἰς πολλὰς σκέψεις. Προφανῶς εἶχε δίκαιον. Ἐδοκίμαζε τὴν κρίσιν ἐκείνην τῆς ἀπογορευσεως, τὴν ὅποιαν ὑφίσταται πᾶς εὐγενὴς ὄνειροπόλος, ὅστις ἐνώ φαντάζεται τὸν βίον πλήρη ρόδων καὶ μαγείας, αἰφνης ἀφυπνίζεται ἐν τῇ πραγματικότητι ἐν μέσῳ ἀκανθῶν καὶ φρίκης. Ὁλος ὁ ὥρατος κόσμος τῶν ἱδανικῶν καὶ τῶν εὐγενῶν ἐμπνεύσεων, εἰς τὸν ὅποιον ἐπίστευεν ἕως χθὲς μέχρι αὐτοθυσίας, κατέρρευσε διὰ μιᾶς ἐν τῇ φαντασίᾳ του. Μία ἀπρόοπτος στιγμή δοκιμασίας ἐν τῇ πραγματικότητι, μία πτωχὴ ἀποκαλυφθεῖσα ἐκ τῆς μεγάλης αὐλαίας τοῦ κοινωνικοῦ θεάτρου, τοῦ κατέδειξεν ὅλην τὴν περὶ ἑαυτὸν κοινωνικὴν ἐρημίαν. Αὐτὸς ὅστις χαίρων θὰ τὴν περὶ ἑαυτὸν κοινωνικὴν ἡμέραν διὰ νὰ δώσῃ τὴν ἐπρωτίμην νὰ διέλθῃ νῆστις μίαν ὅλην ἡμέραν διὰ νὰ δώσῃ τὴν μοναδικήν του αἰφνης δραχμήν, εἰς ἓνα πτωχὸν πάσχοντα, εὐρίσκετο παρ' ἐλπίδα μόνος, ἐρημος, ἐγκαταλελειμμένος ἐν μέσῳ τόσου κόσμου, τὸν ὅποιον ἐπίστευε καὶ ἠγάπα ἕως χθὲς.

σου κόσμου, τὸν ὁποῖον ἐπίστευε καὶ ἡγάπα εἰς ἅπαντες τοὺς ἄνθρωποις.
Ἐπελόγησα τὴν ἠθικὴν ἄβυσσον, ἥτις ἡνοίγετο ἐν τῇ ψυχῇ
τοῦ κατὰ τὰς ἐπισήμους ἐκείνας στιγμὰς καὶ ἐσιώπησα.

Διηγούμενον ἤδη τὴν ὁδὸν Πειραιῶς καὶ εἶχονεν φθάσει λελη-
θότες κάμψαντες τὴν πρὸς τὸν Βοτανικὸν Κήπον ἄγουσαν. Ἡ
πρῶτα ἦτο ἐξαισιῶς ὡραία. Ἀπὸ τῆς προτεραίας βροχῇ ῥαγδαία
εἶχε λούσει τὴν γῆν, καὶ ἡ διαφάνεια τῆς ἀτμοσφαίρας προσέ-
διδε τὰς γλυκυτέρας ἀποχρώσεις εἰς τὴν πρὸ ἡμῶν γλαΐζουσιν
ἐκτασιν.

— Θέλεις νὰ κάμωμεν ἓνα περίπατον ἕως τὸ Χασεκῆ; τὸν ἠρώτησα. Ὁ καιρὸς εἶνε ὥραϊος. Ἀφοῦ ἤλθαμεν ἕως ἐδῶ;

— Πᾶμε· καλλίτερα ἴσῃν ἐρημιᾷ, νὰ μὴ βλέπω ἀνθρώπους.

Ἐξήγαγον τὴν καπνοθήκην μου, ἤτοιμασα σιγῶν, καὶ ἔστην πρὸ τῆς θύρας μικροῦ παροδίου καπηλείου διὰ νὰ τὸ ἀνάψω. Ὁ Τάκης ἐπροχώρησε. Μετὰ τινὰς στιγμὰς ἐστράφην διὰ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον, ἀλλὰ δὲν εἶδον τὸν Τάκην. Σπεύδω τὸ βῆμα καὶ τὸν βλέπω εἰσελθόντα ἐν τῷ μεταξὺ ἐντὸς μικροῦ ἀτοιχίστου προαυλίου πενιχρᾶς καλύβης, κειμένης εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων παραλλήλως τῆς ὁδοῦ. Ἐσταμάτησα τὸ βῆμα καὶ τὸν ἀνέμενον, ὅτε ἀκούω αἰφνης συγκεχυμένους γόους καὶ αἰωγὰς ἀπὸ τοῦ βάθους τῆς καλύβης. Σχεδὸν ἐμάντευσα, πρὶν ἢ τὴν ἰδῶ ἐκτυλισσομένην ὑπὸ τὰ ὄμματά μου, ὅποια σκηνὴ διεδραματίζετο ἐκεῖ καὶ ὅποια ἔμελλε νὰ ᾖ ἡ λύσις. Ταχεῖα, ὡς ἀσραπὴ διῆλθε τὸν νοῦν μου ἡ ἰδέα, ὅτι κατὰ μοιραίαν σύμπτωσιν ἐξ ἐκείνων μὲ τὰς ὁποίας ἡ τύχη πλέκει συνήθως τὰ τρομερά της παίγνια, εἴλκυεν ἐκεῖ ἀκράτητον τὸν Τάκην ἢ εἰκὼν καὶ πάλιν τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, καθ' ἣν ἀκριβῶς στιγμὴν ὠρχίζετο νὰ γίνῃ μισάνθρωπος.

Ἡ περιέργεια καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μου ἐξεκαύθη. Ἀνέμενον νὰ ἰδῶ τὸν Τάκην ἂν θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐφαρμόσῃ ὅσα ἔλεγε πρὸ ὀλίγων στιγμῶν. Καὶ προσποιούμενος ἀδιαφορίαν ἔστρεψα τὸ βλέμμα ἀντιθέτως, ἐξήγαγον ἐφημερίδα παλαιὰν ἐκ τοῦ κόλπου μου, τὴν ἐξεδίπλωσα καὶ καθήσας ἐπὶ τινος ἐκεῖ που προστυχόντος λίθου, ἐφάνην βυθιζόμενος εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἐνῶ τουναντίον ἐνέτεινον τὴν ἀκοὴν καὶ προσήλουν ὑπόδρα τὸ βλέμμα, ὅπως συλλάβω καὶ τὴν τελευταίαν γραμμὴν τῆς ἀπροόπτου ἐκείνης εἰκόνας, ὅπως μὴ μοῦ διαφύγῃ οὐδ' ἡ τελευταία λεπτομέρεια τοῦ διαλόγου, ὃν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει ὁ Τάκης κατὰ τὸ βραχὺ τοῦτο διάστημα.

Ἐντὸς τῆς ῥυπαρᾶς, σκοτεινῆς καὶ ὑγρᾶς ἐκείνης πλινθοκτίστου καλύβης, δι' ἐνὸς μόνον βλέμματος ἠδύνατο νὰ ἰδῇ τις τὸ ἐλεεινότερον θέαμα τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος, ἣτις περιεκλείετο ἐκεῖ ἐντὸς τεσσάρων πνιγρῶν τοίχων ἀπεζεσμένων καὶ μελανῶν ἐκ τοῦ καπνοῦ τῆς ἐστίας. Ἡ θύρα, ἡ τοῦ ἀνοικτῆ. Εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ἀπέναντι τοίχου ἐπὶ στρώματος ἐξ ἀχύρου καὶ ῥακῶν ἔκειτο ὕπτιος κατὰ γῆς ἐκπέμπων ῥόγχους θανάτου τεσσαραχοντούτης ἀνῆρ, ἐν πτώμα μᾶλλον ἀναπνέον εἰσέτι, τοῦ ὁποίου ἡ σκελετώδης μορφή εἶχε τι τὸ ἀπαίσιον. Παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐκάθητο μικρὰ δεκατετραέτις παιδίσκη ὠχρὰ, ἀναιμική, λιπόσαρκος, ὀλολύζουσα καὶ ῥίπτουσα βλέμμα στυγνὸν καὶ ἀπεγνωσμένον ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς. Ἦτο πατὴρ της.

Ὅταν ὁ Τάκης ἀκούσας τὰς οἰμωγὰς ἔδραμε πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, εἶχεν ἤδη ἐμφανισθῇ ἐπὶ τῆς φλῆας γυνὴ καχεκτικὴ καὶ κάτισχνος, νέα ἀκόμη, ἀλλ' ἐρρυτιδωμένη ὑπὸ προώρου γήρατος, μὲ φυσιογνωμίαν οἰκτρὰν καὶ ἐσθεσιμένην, ἣν καθίστων στυγνοτέραν τὰ ἐπὶ τοῦ ὀστεώδους σώματός της συγκεκολλημένα ῥάκη. Εἶχε λυτὴν τὴν κόμην, βραγχνὴν τὴν φωνήν, θοὰ τὰ ὄμματα ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς πείνης, καὶ συμπλέκουσα τὰς καλαμῶδεις αὐτῆς γεῖρας ἐπὶ τοῦ ἀπεξηραμμένου στήθους της διεξετραγῶδει εἰς τὸν Τάκην ἐπὶ ὅλων τῶν τόνων τῆς ἀνθρωπίνης συμφορᾶς τὸ φοβερόν της μαρτυρολόγιον.

Ἐξωθί τῆς θύρας, διὰ τὴν ἀντίθεσιν τῆς εἰκόνης, δύο παιδιὰ ἡλικίας δύο ἢ τριῶν ἐτῶν, ἡμίγυμνα, κατερρυπωμένα, ἔπαιζον κυλιόμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους χειρονομοῦντα πρὸς τινα ἐκεῖ που νυσταλέως ὀκλάζουσαν γαλῆν μὴ δυνάμενα νὰ ἐννοήσωσιν ἀκόμη ὁποῖαν μελανὴν σφραγίδα ἐνεγράφατεν ἡ μοῖρα ἐπὶ τοῦ ἀθώου μετώπου των.

Ἐνέτεινα τὸ οὖς καὶ ἠκροώμην.

— Καὶ εἶνε πολλαῖς ἡμέραις ἄρρωστος, κυρά, ὁ ἄνδρας σου, ἔτσι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν; ἡρώτα ὁ Τάκης μετὰ φωνῆς συγκεκινημένης.

— Εἶνε δύο ἐβδομάδες τώρα ὅπου τὸν δέρνει ὁ πυρετός.

— Καὶ δὲν ἦλθεν κανένας γιατρός νὰ τὸν κυττάξῃ; ἔτσι μένει τὸσον καιρόν, χωρὶς γιατροικά, χωρὶς τίποτε;

— Ἀγ, ποῖος νάλλῃ σ' ἐμᾶς ἐδῶ τοὺς ἄμειρους ποῦ ζοῦμε χρυσὰ ἀπ' τὸν θεό. Ποῖος ἔρχεται σήμερα χωρὶς νὰ πληρωθῇ; Ὁ δυστυχισμένος ὁ ἄνδρας μου ἔχει δεκαπέντε μέρας νὰ πιᾷ σὴ δουλιὰ, ἐγὼ ξενόπλενα καὶ ἔβγαζα κανένα λεφτὸ γιὰ νὰ προφθάνω τὸ ψωμί τῶν παιδιῶν μου. Ἀλλὰ τώρα μ' αὐτὸ τὸ κακὸ ποῦ μᾶς ἦρε οὔτε ἡσυχία ἔχω οὔτε μυαλὸ 'στὸ κεφάλι νὰ δουλέψω. Ἐπει-
τα ποῖος νὰ κυττάξῃ τὸν ἄρρωστό μου ποῦ κοντεύει νὰ μοῦ πεθάνῃ;

Ὁ Τάκης ἔκλινε τὴν κεφαλὴν καὶ ἤκουεν.

Ἡ δύστηνος γυνὴ ἐξηκολούθησεν :

— Προγῆες ἔτυγε κ' ἐπερνοῦσεν ἀπ' ἐδῶ ἓνας γιατρός· πῆ-
γαινε περίπατο μὲ δύο τρεῖς ἄλλους 'στὸ Χασεκῆ. Σὰν τὸν ἀγνάν-
τεψα ἀπὸ τὸ καλύθι μέσα τὸν γνῶρισα εὐθὺς ἐπειδὴ τῆς προάλ-
λαις εἶχε βγάλλῃ κάλπη γιὰ δημοτικὸς σύμβουλος καὶ ἦλθε δύο-
τρεῖς φορὰς 'στὸ φτωχικὸ μας γιὰ τὴν ψῆφο τοῦ ἀραχνιασμέ-
νου τοῦ ἀνδρα μου. Πετάχτηκα ἔξω 'εἰς τὴν στιγμή. Τὸν φωνάζω
ἀλλ' αὐτὸς μὲ εἶδε κ' ἐτράβηξε τὸν δρόμο του, χωρὶς νὰ στρέψῃ.
'Ετρεξα καὶ τὸν πρόκαμα. Πέφτω 'εἰς τὰ πόδια του, τὸν ἔορκίζω
'εἰς τὰ παιδιὰ του μὲ τὰ κλάματα. Στὸ τέλος ἀποφασίζει καὶ 'μπαί-
νει μέσα, βίγνει μιὰ ματιὰ 'εἰς τὸν ἄρρωστο, τοῦ γράφει μιὰ ρετσέ-

τα, καὶ μοῦ δίνει διαταγὴ νὰ τοῦ δίνω δυνατό ζουμί καὶ κρασί, καὶ νὰ τοῦ βάζω καὶ πάγο 'ς τὸ κεφάλι. Ἀπὸ τότε δὲν ξαναῆλθε, οὔτε τὸν 'ματάειδα. Ἀλλὰ τί ν' ἄλλθῃ νὰ κάμῃ! Ποῦ ναῦρω ν' ἀγοράσω ἐγὼ ὅλα αὐτὰ, ποῦ ἤμαστε ἀπὸ γῆς τὸ πρῶτ' δίχως ψωμί;

Ἄχ! Θεέ μου, Θεέ μου! τί νὰ γίνω! θὰ τρελαθῶ, Παναγία μου! Καὶ συγκαλύψασα διὰ τῶν χειρῶν τὸ πρόσωπον ἀνελύθη εἰς κοπετούς.

Ὁ Τάκης, ὥς εἰ ἀποκαθληθῆς ἐκεῖ ἀκίνητος ὑπὸ τῆς φρίκης, ἦν ἀπέπνεεν ἡ ζωσα ἐκείνη εἰκὼν τῆς δυστυχίας, ἔμεινεν ἐπὶ μικρὸν ἄναυδος, περιέβαλε διὰ βλέμματος οἴκτου καὶ συντριβῆς τὴν δύσμοιρον γυναῖκα καὶ ἐξέπεμψε βαθὺν στεναγμόν.

— Ἄχ! κυρά μου, τί νὰ σοῦ κάμω! ἐπιθύρῃσεν.

Ἐφερε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ παρεδόθη ἐν σιγῇ εἰς μικρὰν σκέψιν. Ἐπειτα, ὥς εἰ ἠλεκτρισθεὶς ἐξ αἰφνιδίας ἐμπνεύσεως, σπεύδει πρὸς με, ἐξακολουθοῦντα τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐφημερίδος, καὶ μετὰ τοῦ γλυκυτέρου ἰκετευτικοῦ τόνου:

— Κάμε μου τὴ χάρι σὲ παρακαλῶ, μοὶ λέγει, καὶ δάνεισέ μου αὐτὰ τὰ ὀλίγα χρήματα ποῦ κρατεῖς ἐπάνω σου. Αὔριον θὰ σοῦ τὰ ἐπιστρέψω.

Ἐξήγαγον τὸ χαρτοθυλάκιον καὶ τῷ ἐνεχείρισται τὸ ζητηθὲν ποσόν. Αἴγλη χαρᾶς ἀγγελικῆς ἠκτινοβόλησεν ἐπὶ τῆς ὠχρᾶς καὶ δεδακρυσμένης μορφῆς του.

Ἐδραμεν εἰς τὴν δυστυχῇ γυναῖκα.

— Νά, κυρά, πάρε αὐτὰ τὰ ὀλίγα χρήματα σὲ παρακαλῶ νὰ οἰκονομήσῃς ὅ,τι σοῦ χρειάζεται. Κύτταξε νὰ κάμῃς ὅ,τι σοῦ εἶπεν ὁ γιὰτρός. Μεθ' αὔριον ἴσως ξαναπεράσω πάλιν ἀπ' ἐδῶ.

Καὶ πρὶν ἢ δώσῃ καιρὸν εἰς τὴν ἔκθαμβον μητέρα νὰ διαχυθῇ εἰς εὐλογίας καὶ εὐγνώμονας ἀναφωνήσεις, ἔφυγε βιαίως, διεσκέλισε τὴν μικρὰν γάνδακα, ἣτις διεχώριζε τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐκείνης, καὶ δραμὼν πρὸς με:

— Σήκω, νὰ πηγαίνωμεν! μοὶ λέγει καὶ σπεύδει ἐμπρός.

* *

Ἠγέρθη καὶ ἐξηκολουθήσαμεν σιωπηλοὶ τὸν περίπατον.

Ὁ Τάκης ἐδάκρυε. Σχεδὸν ἔκλαιε. Δὲν διετάραξα τὸ ἐπίσημον τῆς σιγῆς. Ἠσθάνομην διὰ τῶν παλμῶν τῆς ἰδίας μου καρδίας, ὅτι τὰς στιγμὰς ἐκείνας συνεκρούετο θύελλα αἰσθημάτων εἰς τὰ ἄδυτα τῆς ωραίας του ψυχῆς.